

MEASURING HOMELESSNESS IN BELGIUM

CONTRACT - BR/154/A4/MEHOBEL

FINAL REPORT

SAMENVATTING NEDERLANDS

MEI 2018

Promotors

Prof. dr. Ides Nicaise (HIVA KU Leuven)
Prof. dr. Tine Van Regenmortel (HIVA KU Leuven)
Prof. dr. Marc Jacquemain (Ulg)
Prof.dr. Koen Hermans (LUCAS KU Leuven)

Authors

Evelien Demaerschalk (LUCAS KU Leuven)
Patrick Italiano (ULg)
Nicole Mondelaers (La Strada)
Katrien Steenssens (HIVA KU Leuven)
Wouter Schepers (HIVA KU Leuven)
Tuba Bircan (HIVA KU Leuven)
Ingrid Schockaert (HIVA KU Leuven)

SAMENVATTING

Betrouwbare data over het aantal en het profiel van dak- en thuislozen is een cruciaal onderdeel van een nationaal actieplan tegen dak- en thuisloosheid. Cijfergegevens helpen om prioriteiten te stellen en specifieke initiatieven te formuleren om dak- en thuisloosheid te bestrijden en hun effectiviteit te monitoren en te evalueren. Dit project heeft tot doel een Belgische monitoringsstrategie te ontwerpen. De studie is gebaseerd op een analyse van buitenlandse goede voorbeelden, een verkenning van de mogelijkheden van administratieve databanken en bestaande registratiesystemen en gesprekken met data-experten en praktijkwerkers uit de drie regio's. Het resultaat is de identificatie van de noodzakelijke principes en concrete methoden die we vatten in een strategie om dak- en thuisloosheid in België te monitoren. Daarnaast levert dit onderzoeksproject een bijdrage aan de groeiende wetenschappelijke kennis over het meten en monitoren van verborgen en meer rurale dak- en thuisloosheid en over de mogelijkheden en beperkingen van de capture-recapture methode.

1. Het definiëren en meten van dakloosheid

We maken gebruik van de Europese ETHOS typologie van dakloosheid en uitsluiting op de huisvestingsmarkt. Deze definitie is in België het richtinggevend kader om dak- en thuisloosheid te omschrijven, zoals blijkt uit het Interfederale Samenwerkingsakkoord inzake dak- en thuisloosheid van 12 mei 2014 tussen de federale staat, de gemeenschappen en de gewesten. Ze is afgeleid van de fysieke, sociale en juridische interpretatie van wat een '(t)huis' betekent. Het ETHOS-kader heeft geen betrekking op individuen, maar onderscheidt vier leefsituaties: **dakloos, thuisloos, onzekere huisvesting en ongeschikte huisvesting**.

Tijdens het onderzoeksproces is ETHOS Light het operationeel instrument. ETHOS Light werd in 2007 ontwikkeld als een onderzoeksinstrument om dak- en thuisloosheid te meten. ETHOS Light maakt een onderscheid tussen 6 categorieën van dak- en thuisloosheid (zie bijlage 1). Een voordeel van ETHOS Light is dat het, meer dan ETHOS zelf, aandacht schenkt aan verborgen dak- en thuisloosheid. 'Verborgen dak- en thuisloosheid' verwijst naar personen die zich niet op straat of in specifieke opvangdiensten voor dak- en thuislozen bevinden, maar gedwongen zijn om tijdelijk bij familie/vrienden (de zogenaamde sofa-slapers of –surfers) of in niet-conventionele ruimtes (zoals een garage, een auto, een tuinhuis, een kraakpand) verblijven.

Voor het meten van dak- en thuisloosheid bestaan verschillende methoden die elk een ander aspect van het fenomeen in kaart brengen. Op basis van onze literatuurstudie geven we in tabel 1 een overzicht van bestaande methoden met daarbij voorbeelden van huidige praktijken in België. Met deze methoden kunnen volgende gegevens over dak- en thuisloosheid worden verzameld:

1. Omvang populatie (aantal, grootte van een bepaalde groep)
2. Profiel (kenmerken van een bepaalde groep zoals leeftijd, geslacht, inkomen)
3. Trajecten (opvolging van een bepaalde groep doorheen de tijd)

Het meten van de impact en de duur van trajecten behoort tot de meest recente ontwikkelingen. Ze tonen aan dat de duur van dak- en thuisloosheid niet per definitie oneindig is en dat chronische dakloosheid slechts van toepassing is op een minderheid van daklozen.

Tabel 1. Samenvatting van bestaande methodes voor de verzameling van data omtrent dak- en thuisloosheid

Benadering	Methode	Focus	In België
Telling	Nationale tellingen Hoofdstedelijke tellingen Lokale tellingen (nationaal/regionaal)	1 of meerdere categorieën Dak- en thuislozen Point-in-time (omvang)	ETHOS Point-in-time Brussel Nulmeting Vlaanderen
Steekproef	Enquêtes bij dak- en thuislozen Huisvestingsmarkt enquêtes	Alle ETHOS categorieën Profiel Point-in-time (omvang) Onregelmatig	SILC-CUT Vlaamse woonenquête
Registers	Gemeentelijk (cliënt-gebaseerd) Registratie van dienstverleners NGO (cliënt-gebaseerd)	Dak- en thuislozen diensten Sociale diensten (profiel) Omvang, flow (stock)	CCRS Brussel Relais Sociaux Wallonie
Census	Nationale tellingen	Administratieve databanken	/
Schattingen	'Capture-recapture'	Administratieve databanken	Haalbaarheid onderzocht in dit project
Trajecten	Longitudinale follow-up	Trajecten Gebruik van diensten In- en uitstroom	Zonder (t)huis Vlaanderen

De afgelopen jaren werd in Europa een enorme vooruitgang geboekt betreffende het opstellen van strategieën om dak- en thuisloosheid te bestrijden en het ontwikkelen van specifieke metingen. We focussen in het rapport op de goede buitenlandse praktijken van Denemarken, Finland, Schotland en Nederland. De eerste drie landen hebben een nationale strategie tegen dak- en thuisloosheid. In het rapport beschrijven we hun strategie en hun methoden op dak- en thuisloosheid te meten. Op basis van de literatuurstudie en peer reviews van het European Observatory on Homelessness, beschrijven we telkens de sterktes en zwaktes van hun monitoringstrategie.

Een methode die in MEHOBEL specifiek aandacht krijgt is de capture-recapture methode. Deze methode vindt zijn oorsprong in de biologie en verwijst naar de schatting van een niet-geobserveerd deel van een zekere populatie. De geavanceerde capture-recapture methode van gekoppelde registers gaat uit van onvolledige registers met leden van de te bestuderen populatie. Ervan uitgaande dat er twee registers zijn, wordt het niet-geobserveerde deel van de bevolking berekend op basis van de ratio tussen individuen die slechts één keer voorkomen op één lijst en individuen die op beide lijsten voorkomen. Hoewel het onderliggende concept van capture-recapture relatief eenvoudig is, zijn de assumpties waaraan voldaan moet worden eerder strikt.

2. Methodologie

Om de projectdoelstellingen te bereiken en ook gegevens over de bijzondere aandachtspunten te verzamelen werden vele dataverzamelingmethoden toegepast en relevante groepen van belanghebbenden betrokken. De toegepaste methoden zijn:

- Wetenschappelijke literatuurstudie
- Analyse van administratieve documenten
- Interviews
- Expert panel
- Focusgroepen
- Groepsdiscussies
- Statistisch testen van (het linken van) bestaande databanken

De volgende groepen van betrokken belanghebbenden werden bevraagd:

- Onderzoekers
- Beleidsmakers
- Administratieve verantwoordelijken
- Leidinggevenden van koepelorganisaties
- Leidinggevenden van lokale sociale en gezondheidsorganisaties
- Praktijkwerkers
- Dak- en thuislozen
- Vertegenwoordigers van doelgroep organisaties

3. Beschikbare databanken en registratiepraktijken op federaal niveau

Op basis van literatuur en gesprekken met beleidsmedewerkers en dataexperten maken we een overzicht van de bruikbaarheid van enkele federale databanken voor het monitoren van dak- en thuisloosheid.

Rijksregister: personen met een referentieadres

Het referentieadres is een apart informatietype in het Rijksregister. De input wordt aangeleverd door de gemeenten en de Dienst Vreemdelingenzaken. Het is niet mogelijk om een onderscheid te maken tussen de personen met een referentieadres op basis van de reden waarvoor zij een aanvraag deden (zoals dak- en thuisloosheid, rondtrekkend bestaan, werk in het buitenland of gevangenschap¹) en ook de modaliteit van het referentieadres (private person / OCMW / organisatie) is niet gespecificeerd. Het is evenwel mogelijk om de personen met een referentieadres bij een OCMW te selecteren door een lijst van OCMW adressen te nemen en vervolgens de referentieadressen op deze OCMW-adressen uit de grotere lijst te selecteren. Deze cijfers zijn dus mits een aantal analyseprocedures beschikbaar. De aanpassing van de codes in het Rijksregister (zoals toevoegen van reden voor aanvraag) is een relatief eenvoudige oplossing om het aantal dakloze personen met een referentieadres beter te kunnen berekenen. Deze oplossing doet evenwel niet af aan de invloed van het lokale beleid en de lokale praktijken op vlak van toekenning van een referentieadres. Het Interfederaal Steunpunt armoedebestrijding wees in zijn tweejaarlijks verslag 2016-2017 nog op de moeilijke toegang tot het referentieadres en dit werd ook bevestigd in de gesprekken met doelgroep organisaties en OCMW-medewerkers.

Kruispuntbank van de Sociale Zekerheid (KSZ)

Op dit moment is het onmogelijk om dak- en thuislozen te selecteren in de KSZ. De KSZ kan wel heel bruikbaar zijn voor onderzoek wanneer een lijst van personen elders is geïdentificeerd, bijvoorbeeld personen met een referentieadres bij een OCMW of personen met een installatiepremie. De KSZ kan dan verdere profielgegevens aanleveren over deze personen. Aangezien KSZ-gegevens continu zijn, maken ze het mogelijk om evoluties en trajecten te bestuderen, bijvoorbeeld het bestuderen van het socio-economisch profiel (zoals inkomen, arbeid en type huishouden). De gegevens van de KSZ zijn publiek beschikbaar tot 2014, maar worden wel op geregelde tijdstippen geactualiseerd.

---

¹ http://www.ibz.rn.fgov.be/fileadmin/user_upload/nl/bev/omzendbrieven/omzendbrief-20151222-houden-bevolkingsregisters-2016.pdf

POD MI: de huisvestingssituatie van OCMW-cliënten

Aangezien iedere gemeente in België over een OCMW beschikt en de OCMW op zijn minst in contact komen met een aanzienlijk deel van de dak- en thuislozen, kunnen hun registratiegegevens belangrijke informatie opleveren voor het monitoren van dak- en thuisloosheid in België.

De POD MI financiert de OCMW middels het indienen van formulieren met het online-instrument NovaPrima. Momenteel is er in NovaPrima geen informatie over de huisvestingssituatie van de cliënten opgenomen. Het opnemen van een nieuwe variabele in NovaPrima is tijdrovend en duur, maar het toevoegen van 1 of meerdere codes aan bestaande variabelen is een meer haalbare oplossing. Eén zo'n oplossing is de aanpassing van Formulier 2b dat dient voor de terugbetaling van het leefloon door het preciezer formuleren van de huisvestingssituatie binnen de drie bestaande categorieën van samenwonend, alleenstaand en personen ten laste. Het aanpassen van codes omtrent huisvestingssituatie in de NovaPrima formulieren op basis van ETHOS Light is een goede eerste stap.

De POD MI beschikt ook over gegevens over (een deel van) de ex-dak-en thuislozen: diegenen die een (eenmalig toegekende) installatiepremie ontvingen en diegenen die een geïndividualiseerd project maatschappelijke integratie (GPMI) voor daklozen hebben. De installatiepremie is 100% terugbetaald door de POD MI. Voor cliënten met een GPMI voor daklozen die stabiele huisvesting vonden, betaalt de POD MI het leefloon gedurende twee jaar voor 100% terug aan het betrokken OCMW.

Het gebruik van ETHOS Light in de registratie van *alle* cliënten van hun sociale dienst is een beloftevolle tweede stap. Maar zelfs mits deze twee aanpassingen is er een groep die nog altijd niet in beeld komt, namelijk mensen die het OCMW om hulp te vragen voor hun woonsituatie, maar hier geen hulp bij krijgen.

Psychiatrie: Minimale Psychiatrische Gegevens (MPG)

Psychiatrische problemen zijn een belangrijke oorzaak en gevolg van dak- en thuisloosheid. Personen die langer dan nodig in een (psychiatrisch) ziekenhuis of andere residentiële setting verblijven omdat ze geen woonoplossing hebben zijn een aparte categorie in ETHOS en ETHOS Light (categorie 4). In psychiatrische centra gebeurt de registratie met de MPG (Minimale Psychiatrische Gegevens). De huisvestingssituatie vóór en na hospitalisatie (ongekend adres, opvangcentrum voor thuislozen) is een verplichte variabele in MPG.

Geïnterviewde medewerkers van Psychiatrische centra waarschuwen voor de betrouwbaarheid van de beschikbare data over huisvestingssituatie. Om MPG-data omtrent huisvestingssituatie bruikbaar te maken is het vooral noodzakelijk dat deze variabele juist en vaker wordt geregistreerd. Bovendien is er ook geen identificatie op basis van het rijksregisternummer.

Drugshulpverlening: 'Treatment Demand Indicator' (TDI)

Drugsverslaving is ook een belangrijke risicofactor bij dak- en thuisloosheid. De Europese TDI wordt bijgehouden voor elke drugsverslaafde die zich aanmeldt voor behandeling in de drugshulpverlening erkend door het RIZIV: centra voor drugshulpverlening, centra voor geestelijke gezondheidszorg, ziekenhuizen. De Belgische organisatie die verantwoordelijk is

voor het verzamelen van deze Europese TDI is het Wetenschappelijk Instituut Volksgezondheid (WIV).

TDI omvat vragen over de huisvestingssituatie. Interessant voor het monitoren van dak- en thuisloosheid zijn volgende twee variabelen (1) woonsituatie voorbij 30 dagen en (2) leefsituatie voorbij 30 dagen. Dit maakt TDI een bruikbare aanvullende indicator. Doordat registratie is gebaseerd op het rijksregisternummer is linken aan andere databanken mogelijk. Er is echter alleen informatie over de instroom van personen, niet over de uitstroom. Als zodanig kunnen deze data dus niet worden gebruikt als een indicator voor personen die voorzieningen verlaten zonder een stabiele woonsituatie (categorie 4 in ETHOS en ETHOS Light).

Gevangenis: 'Sidis-Suite'

De registratie van de huisvestingssituatie in de Belgische gevangenissen is beperkt tot het officiële adres volgens het rijksregister. Enkel dit wordt opgenomen in Sidis-Suite. Het systeem voorziet de mogelijkheid om naast het officiële domicilieadres een actueel verblijfsadres toe te voegen, maar deze mogelijkheid wordt zelden benut.

Sidis-Suite biedt de mogelijkheid om te registreren waar mensen zullen verblijven na vrijlating. De bruikbaarheid van deze gegevens voor het monitoren van dak- en thuisloosheid is discutabel omwille van meerdere redenen. Ten eerste kan angst om opnieuw te worden gevat ertoe leiden dat er onjuiste informatie wordt verstrekt. Ten tweede kan angst om (nog) niet te worden vrijgelaten bij gebrek aan een vast adres er eveneens toe leiden dat een onjuist adres wordt opgegeven.

Registratie in Sidis-Suite biedt dus momenteel geen toegevoegde waarde bij de informatie uit het Rijksregister.

Gerechtelijke uithuiszettingen

Gerechtelijke uithuiszettingen volgen op bevelschriften vanwege de Vrederechten. Tot op heden zijn er geen gegevens beschikbaar over het aantal uithuiszettingen in België. Beschikbare cijfers zijn schattingen / extrapolaties van gegevens verkregen via de OCMW, gemeenten en sociale huisvestingsmaatschappijen.²

Recent ontwikkelde de 'Steundienst van het College van hoven en rechtbanken' een nationale codelijst 'aard van de zaak' voor alle 189 vrederechten. Deze lijst omvat een code omtrent uithuiszetting. Op dit moment is de uitrol van de nieuwe nationale code lijst bezig. Er zijn al gegevens beschikbaar van 15 kantons. Aangezien er training moet worden voorzien voor de invoer van de nieuwe registratieprocedure, is de uitbreiding naar de andere kantons een gradueel proces.

Beschikbare cijfers geven enkel een indicatie van het aantal gerechtelijke uithuiszettingen. Het aantal personen dat hun huis verliest door een onbewoonbaarheidsverklaring of een uithuiszetting waarbij het vrederecht niet betrokken is komt zo niet in beeld.

---

² [Verstraete J., De Decker P. \(2015\). Discriminatie van financieel kwetsbare huishoudens op de private huurmarkt in België. In: De Decker P., Meeus B. \(Eds.\), *Woonnood in Vlaanderen. Feiten/Myten/Voorstellen*, \(pp. 281-296\). Antwerpen: Garant.](#)

Politie databank: lokale ISLP en federale ANG

De Lokale politie registreert in ISLP (Integrated System for the Local Police) en maakt een dagelijkse update naar de federale ANG databank. Dit gaat slechts om een deel van de informatie.

Bruikbare informatie heeft betrekking op ambtshalve schrappingen (in ISLP en ANG), bijstand bij acties van gerechtsdeurwaarders (in ISLP). Er is weinig geweten over ambtshalve schrappingen. Mogelijk is dit een indicator van verborgen dak- en thuisloosheid. Verder onderzoek is nodig.

Gegevens over huiselijk geweld kunnen een indicatie zijn voor ETHOS categorie 10. Voorzichtigheid is evenwel geboden. De politie is slechts bij een kleine fractie van gevallen van huiselijk geweld betrokken. Bovendien leidt betrokkenheid van de politie niet automatisch tot dak- of thuisloosheid en kunnen maatregelen ook tijdelijk zijn.

EU SILC

Sinds 2003, verzamelt de 'European Union Statistics on Income and Living Conditions (EU-SILC)'- jaarlijks gegevens over inkomen, armoede, sociale uitsluiting en leefomstandigheden. Deze gegevens zijn vooral geschikt om de betaalbaarheid van huisvesting te meten. Volgende indicatoren worden jaarlijks gemeten: kwaliteit van huisvesting en betaalbaarheid van huisvesting, met name het percentage van de populatie in huishoudens waarin de totale huisvestingskost meer dan 40% van het beschikbare inkomen bedraagt. Met betrekking tot huisvesting besliste België de optionele module over dak- en thuisloosheid toe te voegen in de 2018 EU SILC, maar gaat hier om slechts een eenmalige meting.

Ondanks de ondervertegenwoordiging van sommige kwetsbare groepen in EU SILC en het hiermee gepaard gaande risico op onderschatting van armoede, kan EU SILC een zinvolle databron zijn. Aanvullende bevragingen zoals SILC-CUT zijn nodig om de situatie van kwetsbare groepen te belichten.

4. Regionale registratiepraktijken van diensten

In de drie regio's werden samen met praktijkwerkers en data experts de mogelijkheden bekeken van bestaande registratiesystemen en praktijken om een zicht te krijgen op dak- en thuisloosheid.

Vlaanderen

Gesprekken met dataexperts en praktijkwerkers tonen aan dat de registratie van (identificeerbare) personen sterk verschilt tussen organisaties. Ze varieert van bijna geen registratie (vb. inloopcentra) tot heel gedetailleerd en uitgebreide registratie (vb. OCMW- en CAW- begeleiding). Deze verschillen kunnen we terugbrengen op:

- Filosofie/visie op een gemarginaliseerde doelgroep en het beperkte aanbod van de dienst (focus op laagdrempeligheid)
- Filosofie/visie omtrent cliënten en een uitgebreid aanbod van de dienst (focus op 'voor wat hoort wat')
- Regels opgelegd door de overheid, voor subsidies.

Tussen de organisaties met een uitgebreid registratiesysteem is er eensgezindheid dat registratie vaak te uitgebreid, tijdrovend en weinig efficiënt is. Er wordt weinig gebruik gemaakt van de beschikbare data.

- **CAW**, de voornaamste voorziening voor daklozen in Vlaanderen, registreren sinds 2014 in het We-dossier. Momenteel wordt nog weinig gebruik gemaakt van de cijfers over dak- en thuislozen. Vanaf 1/1/18 zullen de CAW voor hun begeleidingen registreren op basis van het rijksregisternummer. De respondenten waarschuwen wel dat dit een vertekend beeld kan geven aangezien sociaal werkers kunnen beslissen om hun cliënt niet als 'in begeleiding' te registreren maar 'in onthaal' te houden. De motivatie hiervoor kan zowel liggen in het willen vermijden van extra registratie als het niet willen afschrikken van kwetsbare cliënten.
- Elk **OCMW** beschikt over een eigen registratiesysteem, naast de registratie formulieren die men dient in te vullen in NovaPrima voor de POD MI. Bijgevolg is enkel de informatie in NovaPrima vergelijkbaar.

In de focusgroep met dataexperten is er een consensus dat ETHOS Light een nuttig instrument is om de huisvestingssituatie van cliënten op een betrouwbare wijze te registreren. Anderzijds wijzen deelnemers erop dat de geregistreeerde huisvestingssituatie enkel een momentopname is (en dus van dag tot dag kan verschillen) en bovendien een variabele is die zelden een update krijgt in registratiesystemen.

Niet enkel de grootte van de groep dak- en thuislozen is belangrijk, ook de profielkenmerken. Er is bij de deelnemers eveneens interesse in het meten van trajecten en effecten van hulp. Dit brengt echter ethische en privacy kwesties met zich mee. Vooral praktijkwerkers zijn terughoudend over het feit dat mensen gemonitord kunnen worden. Met andere woorden: het is noodzakelijk om ethische en privacy procedures te ontwikkelen om de privacy van cliënten te garanderen.

Nulmeting

De nulmeting, uitgevoerd door Meys en Hermans (2014) in opdracht van de Vlaamse minister van Welzijn, Volksgezondheid en Gezin was een eerste poging om omvattende data te bekomen. De studie werd uitgevoerd tussen 15 januari en 15 februari 2014 en omvatte volgende groepen:

- Gebruikers van winter- en nachtopvang (ETHOS 1-2)
- Gebruikers van residentiële CAW-opvangcentra (ETHOS 3-4-7)
- Gebruikers van OCMW doorgangswoningen
- Bevelschriften tot gerechtelijke uithuiszetting ontvangen door OCMW (ETHOS 9)

Deze eerste meting toonde volgende algemene resultaten:

- 711 volwassenen en 53 kinderen waren dakloos (zij verbleven in winter en nachtopvang).
- 3019 volwassenen en 1675 kinderen waren thuisloos (zij verbleven in CAW-opvangcentra of in OCMW-doorgangswoningen).
- 599 bevelschriften tot uithuiszetting in 179 OCMW.

Focusgroep leden verwijzen naar de nulmeting als een veelbelovende methode om dak- en thuisloosheid in Vlaanderen op geregeld tijdstip te meten. De focusgroep leden wijzen bovendien op het draagvlak in de sector om deze meting te herhalen.

Brussel

La Strada, het Steunpunt thuislozenzorg in Brussel, ontwikkelde twee methodes voor de regionale registratie:

- een Centraal Cliënt Registratie Systeem (CCRS): een systeem voor de anonieme registratie van cliënten in korte, middel en lange termijn opvangcentra (°2010), en begeleid wonen (°2013).
- een point-in-time telling (2008, 2010, 2014, 2016, 2017) van verschillende ETHOS categorieën (1, 2, 3, 4, 7, 11, 12).

Centraal cliënt registratie systeem CCRS

De dataverzameling met betrekking tot onthaalhuizen, centra voor dringend onthaal en begeleid wonen is gecentraliseerd in **drie verschillende registratiesystemen**, in overeenstemming met de drie bevoegde overheden in Brussel (GGC-COCOM, COCOF, VG/VGC):

- (1) We-dossier voor het Brusselse CAW dat valt onder de Vlaamse Gemeenschapscommissie (VG/VGC)-> zelfde systeem als in Vlaanderen
- (2) AMAstat voor de diensten die vallen onder de Franse Gemeenschapscommissie (COCOF)
- (3) BruReg voor de diensten die vallen onder de Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie (GGC-COCOM)

De CCRS is gebaseerd op deze drie registratiesystemen op cliëntniveau. Een twintigtal gemeenschappelijke variabelen geven een zicht op het profiel van de gebruikers van de Brusselse opvangcentra (95% van het totale aantal gebruikers, nachtopvang niet inbegrepen). Om dubbeltellingen te vermijden, werd een unieke cliëntcode ontwikkeld op basis van naam en geboortedatum. De registratie ging van start in 2010. Naast een jaarlijkse rapportage, schreef La Strada ook een evaluatierapport over de kwaliteit van de data van de periode 2010-2014.

De ontwikkeling van de CCRS was een participatief proces. Een werkgroep met vertegenwoordigers uit de sector besprak de centralisatie, de gemeenschappelijke variabelen, de analyse van verzamelde data en de continue evaluatie van de CCRS.

Naast het CCRS ontwikkelden andere Brusselse diensten eigen dataverzamelingssystemen voor de verbetering van hun werk met cliënten en de rapportage aan betrokken overheden. De inhoud van deze systemen hangt af van hun specifieke aanbod en de financiële mogelijkheden van de organisatie. Zo hebben laagdrempelige dagcentra beperkte informatie over hun bezoekers. Diensten die medische zorg verlenen, hebben vaker uitgebreide informatie over het profiel en soms eveneens over trajecten.

Bemerkingen :

- Registratie in een of meerdere registratiesystemen vraagt een belangrijke tijdsinvestering van sociaal werkers (of administratief personeel of vrijwilligers) alsook financiële hulp om de data en het registratiesysteem up-to-date te houden.
- De data betreffen enkel gebruikers/cliënten van diensten, geen informatie over weigeringen.

- Een anonieme cliëntcode (op basis van naam en geboortedatum van de cliënt) helpt dubbelstellingen vermijden, ook al komen deze door spelfouten nog steeds voor.
- CCRS bevat interessante informatie over het aantal en het profiel van gebruikers van tijdelijke opvang op regionaal niveau, maar is eveneens beperkt tot dit type steun.
- Er is bereidheid om data over te maken voor het monitoren op regionaal niveau en impact te hebben op regionaal beleid als dit geen extra inspanning vereist.

Diensten zijn niet wettelijk verplicht om deel te nemen en hun data aan CCRS over te maken. Het participatieve werk met La Strada en de feedback via jaarlijkse rapporten en studies van specifieke problemen of groepen zijn een belangrijke motivatie voor diensten om deel te nemen.

De city count

The point-in-time telling is een combinatie van drie verschillende methodes om 7 van de 13 ETHOS categorieën te meten:

- ***Een straattelling*** om na te gaan hoeveel mensen op straat of in openbare ruimtes slapen (1) uitgevoerd tussen 23 en 24u in november voor de start van het winter noodplan.
- ***Een dataverzameling*** van het aantal personen dat op dat moment verblijft in: nachtopvang (2), vrouwenopvang, mannenopvang, en gezinsopvang (3, 4), begeleid wonen (7), mensen in tijdelijke niet-conventionele woningen (11) en mensen in ongeschikte huisvesting zoals kraakpanden (12).
- ***Interviews*** (2 weken vóór en de dag na de telling) met bezoekers van dagcentra en sociale restaurants om informatie te verzamelen over verschillende situaties van verborgen dak- en thuisloosheid.

Voor de vierde editie werden 2 tellingen georganiseerd: op 7 november 2016 voor de start van het winter-noodplan en op 6 maart 2017 (het einde van het winterplan). Deze tellingen zijn een snapshot van de situatie 's nachts. Het aantal getelde mensen en hun huisvestingssituatie kan verschillend zijn doorheen de dag. Bovendien heeft de datum van de telling een belangrijk effect op het aantal mensen geteld in de verschillende ETHOS categorieën: in november 2016 werden 3386 dak- en thuislozen geteld, in maart 2017 waren dit er 4094. De meerwaarde van de point-in-time telling zit in de herhaling van de telling en de evolutie tussen opeenvolgende edities.

Wallonië

In Wallonië staan zeven Relais Sociaux (RS) in voor een groot deel van de hulp aan dak- en thuislozen. Deze hulp omvat dagopvang, nachtopvang, straathoekwerk en sociale urgentiediensten (DUS). IWEPS werkte enkele jaren samen met de RS aan een harmonisering van hun registratiesystemen. De huidige registratie is een opmerkelijke verbetering, en huisvestingssituatie is deels passend bij de ETHOS categorieën. Het proces was evenwel tijdsintensief.

Ook al werken de diensten die data aanleveren beter mee dan verwacht, ze vinden het tijdrovend en belastend werk. Daarom zijn ze ook niet enthousiast voor een bijkomende (point-in-time) telling.

Uit gesprekken met de RS en praktijkwerkers blijkt dat de diensten veel meer informatie bezitten dan wat ze delen met de andere RS en IWEPS. Diensten verzamelen en verwerken data om tegemoet te komen aan hun eigen noden. Vanuit deze data sturen diensten geaggregeerde gegevens door aan de RS. De RS coderen deze gegevens op basis van een codeboek, verwerken ze en sturen de geaggregeerde gegevens door naar IWEPS.

De RS gebruiken een deel van deze gegevens om sommige aspecten en evoluties van de dak- en thuislozenzorg te monitoren in hun regio, bijvoorbeeld het bestuderen van trajecten of het effect van beleidsveranderingen (bijv. het verplichte GPMI heeft als gevolg dat mensen zich minder snel aanmelden bij het OCMW).

RS die over verschillende (opvang)diensten beschikken maken zelf een unieke cliëntcode. Elke RS zuivert vervolgens zijn eigen databestand uit voor dubbeltellingen. Maar het samenvoegen van data uit de zeven RS kan tot dubbeltellingen leiden. Het uitzuiveren van dubbeltellingen gebeurt enkel bij data uit nachtopvangcentra (waar profiel info en/of naam of ID beschikbaar is). Momenteel gaat RS Luik na of deze methode eveneens haalbaar is voor data uit dagcentra.

De RS en de diensten zijn zeer bezorgd over het gebruik van hun gegevens. Ze wantrouwen de gegevensverzameling en er heerst een bezorgdheid voor negatieve effecten die datamonitoring kan hebben op de dak- en thuislozenzorg. Hun wantrouwen is vooral gericht naar de beleidsmakers.

De huidige data, waaronder huisvestingssituaties die gelinkt kunnen worden aan ETHOS, zijn meestal geregistreerd in een eerste contact met een dienst. Er zijn geen updates in gedeelde datasets, waardoor het heel waarschijnlijk is dat sommige informatie na verloop van tijd niet meer accuraat is, zeker de huisvestingssituatie aangezien die regelmatig wijzigt. De meest uitgebreide informatie over verborgen dak- en thuisloosheid, door straathoekwerkers, is ook het meest gevoelig voor ontbrekende en verouderde informatie.

De 46 Waalse opvangcentra (maisons d'accueil) zijn er voor mannen, vrouwen, koppels en gezinnen. Zij registreren, net als de Brusselse centra gesubsidieerd door de Franse gemeenschapscommissie, in AMAstat.

Er werd een bezoek gebracht aan de nachtopvang in Arlon. Zij zijn momenteel niet verbonden met een RS noch met de dataverzameling door IWEPS. Aangezien ze wel een erkenningsaanvraag indienden met de bij het Waalse Gewest, zullen ze in de nabije

toekomst gegevens delen met in activiteitenrapporten. Hun gasten komen van België, niet uit Luxemburg, en worden doorgestuurd door landelijke OCMW uit de provincie Luxemburg, en uit het zuidelijke deel van de provincie Namen. Daklozen die aan hun maximum aantal nachten zitten in Namen, verhuizen soms naar de nachtopvang in Arlon. Ook psychiatrische centra in het zuiden van het land kunnen tijdelijke huisvesting zoeken in de nachtopvang van Arlon. De verantwoordelijke sociaal werker heeft door contacten met OCMW en instellingen een goed zicht op de zuidelijke landelijke gebieden. De data lijken evenwel niet geschikt voor gebruik buiten de opvang.

5. Verborg en meer rurale dak- en thuisloosheid

Zowel in het beleid als in onderzoek naar dak- en thuisloosheid ligt de focus vaak op de grote steden en op (de personen die gebruik maken van) de thuislozenopvang. In dit onderzoek leggen we onze aandacht eveneens toe op de meer rurale gebieden, buiten de grote steden.

Voor dit deel ligt de focus op de OCMW, aanwezig in alle Belgische gemeenten. Om een zicht te krijgen op dak- en thuislozen onder de cliënten van meer rurale OCMW bezochten we de OCMW van Scherpenheuvel-Zichem, Bekkevoort, Glabbeek, Diest en Tienen. We presenteerden hen de ETHOS Light typologie en analyseerden samen met 27 sociaal werkers 953 actieve cliëntdossiers. In deze rurale OCMW vinden we 74 cliënten die dak- of thuisloos zijn volgens de ETHOS Light typologie. Dit wil zeggen dat in deze meer rurale OCMW **1 op 13 OCMW cliënten dak- of thuisloos** is. Bovendien dreigden 13 personen uit huis gezet te worden. De meest voorkomende ETHOS Light categorie zijn de 38 personen die tijdelijk bij familie/vrienden inwonen door gebrek aan een woonoplossing.

Om een beter zicht te krijgen op dak- en thuisloosheid in die rurale gemeenten gingen we ook langs bij enkele relevante Diestse organisaties en interviewden we zeven personen die verborgen dakloos zijn of dit recent waren.

We stellen vast dat ETHOS Light helpt om dak- en thuisloosheid in beeld te brengen. Vaak vertelden OCMW-medewerkers ons op voorhand niet met daklozen in contact te komen. Velen waren dan ook verbaasd om toch enkele dak- en thuislozen onder hun cliënteel te vinden. Dit komt waarschijnlijk door het grote aandeel van mensen die tijdelijk bij familie/vrienden inwonen, een groep die vaak noch door OCMW medewerkers noch door de betrokkenen zelf als dak- of thuisloos wordt aanzien. Dit komt doordat tijdelijk ergens inwonen vaak een eerste stap is wanneer iemand dakloos wordt. Maar het is ook een strategie die gebruikt wordt door jongeren.

Tijdelijk inwonen wordt vaak door praktijkwerkers als ‘voordelig’ aanzien en personen die samenwonen, krijgen een uitkering als samenwonende toebedeeld. In onze gesprekken komt echter vooral de kwetsbaarheid aan bod van de mensen die noodgedwongen bij iemand inwonen. Sociaal werkers besteden hieraan weinig aandacht. Mensen die tijdelijk ergens inwonen zijn er niet ‘thuis’ en soms is er effectief misbruik van hun kwetsbare situatie.

Het aanbod betaalbare woningen is ook kleiner in de rurale gemeentes die we bezochten. Vooral het aanbod voor alleenstaanden, zoals studio's en kleine appartementen is er zo goed als onbestaande. Mensen moeten zo noodgedwongen op zoek naar woonst in nabijgelegen steden. Wordt iemand dakloos in een rurale gemeente, dan is het eerste hulpverleningsadvies vaak ‘kan je niet tijdelijk bij iemand terecht?’. Door het beperkte eigen aanbod sturen de rurale OCMW mensen eveneens door naar omliggende, grotere steden

waar het aanbod groter is. Toch horen we bij OCMW medewerkers dat hun cliënten vaak weigerachtig zijn om naar een opvangcentrum te gaan. Vaak genoemde redenen zijn: te ver (van vrienden en familie, school en werk), te duur en verplicht samenleven met anderen.

6. Principes voor een Belgische monitoring strategie

De onderzoekers stellen op basis van de analyse van bestaande administratieve databanken en regionale registratiesystemen enkele bouwstenen voor om dak- en thuisloosheid te monitoren. Dit overzicht legden we vervolgens voor aan het begeleidingscomité van deze studie en aan een diverse groep stakeholders op een seminarie op 7 december 2017. Op basis van deze gesprekken formuleren we 13 **principes voor de Belgische monitoringstrategie**:

...is een nationaal plan

Het doel van de monitoring strategie is om op nationaal niveau data te verzamelen over dak- en thuislozen.

...heeft duidelijke doelen

De (politieke) doelen van de data verzameling zijn expliciet en duidelijk voor de verschillende bouwstenen. Wat willen we meten en waarom? Sommige bouwstenen (vb. het referentieleaders) zijn eerder een weerspiegeling van lokale beleidsacties en praktijken dan dat ze informatie geven over het aantal dak- en thuislozen. Praktijkwerkers motiveren om de wet toe te passen kan dan weer een doelstelling zijn van deze bouwstenen.

...is onderdeel van nationale en regionale actieplannen armoede en dak- en thuisloosheid

De monitoring strategie dak- en thuisloosheid moet gelinkt zijn aan de doelen en de visie van actieplannen armoede en dak- en thuisloosheid: in het bijzonder met het Samenwerkingsakkoord dak- en thuisloosheid en de actieplannen armoede in de drie regio's. Voor Vlaanderen moet er een link zijn met het Vlaamse actieplan dak- en thuisloosheid voor 2017-2019, voor de Brusselse regio met het beleidsplan hulp aan dak- en thuislozen van 22 oktober 2015.

De resultaten van MEHOBEL moeten meer zijn dan een aanbeveling van instrumenten en methodes. Er moet een follow-up zijn van de uitwerking in de praktijk en een evaluatie van de methodes en resultaten. Het is eveneens belangrijk om de publieke opinie bewust te maken dat dak- en thuisloosheid een structureel probleem is, gelinkt aan armoede, en om beleidsmakers te beïnvloeden om oplossingen te zoeken eerder dan de gevolgen te managen.

...toont een duidelijk engagement van beleidsmakers

Verschillende overheden dragen de verantwoordelijkheid voor de opstart, financiering en opvolging van de verschillende bouwstenen. Sommige bouwstenen zijn de verantwoordelijkheid van de federale overheid, voor andere bouwstenen moet de lokale overheden aangesproken worden. Het moet duidelijk zijn, en gelinkt aan het Samenwerkingsakkoord dak- en thuisloosheid, wie de leiding moet nemen bij de ontwikkeling van volgende stappen. Hiervoor moeten concrete voorstellen geformuleerd worden voor elk politiek niveau zodat maatregelen kunnen worden genomen waar ze het meest efficiënt zijn. De interministeriële conferentie armoede, huisvesting en dak- en thuisloosheid (gepland 2018) is op dit gebied een belangrijk beleidsorgaan. Het moet

duidelijk zijn voor politici dat voor het monitoren van dak- en thuisloosheid een continue investering nodig is.

...gebruikt ETHOS als gemeenschappelijke definitie

De ETHOS typologie is een omvattende definitie van dak- en thuisloosheid, die niet enkel focust op personen die buiten slapen en in opvangstructuren verblijven maar ook op personen in instabiele huisvestingssituaties. Er is een omvattende strategie nodig bestaande uit verschillende meetmethodes om alle huisvestingssituaties mee te nemen.

Er moet specifieke aandacht uitgaan naar verborgen daklozen: (1) die tijdelijk inwonen bij familie/vrienden (uit gebrek aan eigen woonoplossing) of (2) die in niet-conventionele woningen wonen (garage, kraakpand, hut). ETHOS en ETHOS Light gebruiken laat toe om deze kwetsbare groepen mee te nemen in administratieve databanken en bij een extra telling.

...is gebaseerd op gedeeld eigenaarschap en gedeelde verantwoordelijkheid

Het is noodzakelijk om verschillende stakeholders zoals praktijkwerkers en armoedeorganisaties te betrekken in elke stap van de monitoringstrategie, van het ontwerp van de verschillende methodieken tot de discussie van de resultaten. Zo is er een gedeeld eigenaarschap en een gedeelde verantwoordelijkheid over de verzamelde data.

...heeft als doel een win-win situatie te creëren

De verzamelde data moeten ook nuttig zijn voor praktijkwerkers zodat ze hen helpen met hun werk en moeten bruikbaar zijn voor lokale en regionale beleidsmakers.

...vermijdt een negatieve impact voor dak- en thuislozen

We moeten te allen tijde vermijden dat de dataverzameling een negatieve impact heeft op het contact met diensten en het inkomen van dak- en thuislozen en op degenen die dicht bij hen staan (vb. wanneer iemand tijdelijk inwoont bij familie/vrienden). Strikte procedures zijn nodig om te vermijden dat men onnodig binnendringt in de persoonlijke levenssfeer.

...is gebaseerd op een 'mixed methods' benadering

Om een zicht te krijgen op het aantal, het profiel en de trajecten van dak- en thuislozen is een 'mixed-methods' benadering nodig. Elke methode brengt een ander aspect van de problematiek in beeld. Eén methode kan dus onmogelijk de complexiteit van dak- en thuisloosheid vatten.

Gezien dataverzameling over trajecten het moeilijkst is, kan dit een onderwerp zijn voor specifieke onderzoeksprojecten. De KSZ is een belangrijke bron van informatie, ook al is deze enkel bruikbaar als de dak- en thuislozen elders werden geïdentificeerd (vb. met een referentieadres of gebruikers van een opvangcentrum).

Om de dynamieken van dak- en thuisloosheid te vatten zijn meer gesofistikeerde methodes nodig. Gebruik maken van een unieke cliëntcode (vb. het rijksregisternummer) kan hier nuttig zijn, maar kan eveneens extra drempels naar diensten opwerpen.

...heeft een focus op preventie

In de monitoringstrategie dak- en thuisloosheid moet de nodige aandacht uitgaan naar preventie strategieën.

...bevat ook verhalen

Een kwalitatieve component is een cruciaal onderdeel van de monitoring strategie. Het geeft praktijkwerkers en dak- en thuislozen de mogelijkheid om de data te interpreteren en te documenteren. Innovatieve en visuele methoden zijn hier nuttig voor.

...geeft feedback

Het is cruciaal om verzamelde data terug te koppelen naar de praktijkwerkers die mee data verzamelen: niet enkel als feedback op federaal en regionaal niveau, maar eveneens op lokaal niveau zodat de data bruikbaar zijn voor lokale diensten en beleidsmakers.

...is gecoördineerd

Dataverzameling moet de verantwoordelijkheid zijn van een onafhankelijk onderzoeksteam (bestaande uit regionale onderzoekscentra) om politieke interventie te minimaliseren. Het Interfederaal Steunpunt Armoedebestrijding kreeg in het Interministeriële Samenwerkingsakkoord dak- en thuisloosheid uitdrukkelijk de rol toebedeeld van dataverzamelpunt. De coördinatie moet gebeuren in samenwerking met het werkveld. Ook de interpretatie van de data is een proces waar alle relevante stakeholders een stem hebben.

7. De Belgische monitoring strategie dak- en thuisloosheid

Gezien de verschillende ervaring met dataverzameling in de drie regio's en de specifieke kwaliteiten en beperkingen van bestaande administratieve databanken is het nodig om een monitoring strategie uit te werken die pragmatisch is maar evenzeer gestoeld is op een lange termijn plan. Een pragmatische aanpak betekent starten met die bouwstenen waarvoor slechts beperkte aanpassingen nodig zijn en die op korte termijn beschikbaar zijn. Dit is nodig om op korte termijn stappen te kunnen zetten, zodat er geen jaren overheen gaan vooraleer de eerste data over dak- en thuisloosheid in België beschikbaar zijn. Tegelijkertijd moeten we eerste stappen zetten in de ontwikkeling van meer complexe meetmethodes om nuttige en bruikbare data te hebben in de nabije toekomst.

Hieronder beschrijven we de vijfvoudige aanpak voor de Belgische monitoring strategie: organiseer een jaarlijkse nationale point-in-time telling, presenteer jaarlijkse statistieken, start met de integratie van ETHOS Light in registratiesystemen, start met aanpassingen voor de capture-recapture methode en herhaal SILC CUT op geregelde tijdsintervallen.

Deze aanpak bestaat uit verschillende bouwstenen die niet los staan van elkaar. Gezien de complexiteit van dak- en thuisloosheid is er nood aan bouwstenen die elkaar aanvullen om de verschillende aspecten van dak- en thuisloosheid te belichten.

Organiseer een nationale point-in-time telling

We adviseren om een nationale telling te organiseren, gebaseerd op de internationale voorbeelden. Deze telling bestaat uit verschillende modules en wordt gecoördineerd door het Interfederaal Steunpunt Armoedebestrijding in samenwerking met onafhankelijke onderzoeksinstanties. De coördinerende instantie moet investeren in een structurele samenwerking met alle betrokkenen. Er zijn specifieke procedures om de privacy van dak- en thuislozen te beschermen. Idealiter is een telling twee- of vierjaarlijks zodat ze kan aansluiten bij de bestaande tellingen zoals de Brusselse 'city count'.

Bij het ontwerp van de telling is het belangrijk om de spanning tussen aantal en profiel in gedachten te houden. Informatie over profiel is noodzakelijk om een gericht beleid te voeren. Het heeft evenwel als nadeel dat het een extra drempel vormt om deel te nemen aan de telling. Hoe meer vragen, hoe meer werk voor de diensten en hoe groter de kans dat dak- en thuisloze personen niet wensen deel te nemen.

Bij een minimum aanpak ligt de focus op diensten specifiek voor dak- en thuislozen (residentiële opvangcentra en nachtopvang) en verzamelen zij informatie op een welbepaalde dag. Om een goed beeld te krijgen van dak- en thuisloosheid is het echter noodzakelijk om ambitieuzer te zijn en eveneens gebruikers van laagdrempelige diensten en personen die op straat slapen mee te tellen. De gebruikte methode moet op maat zijn van de diensten. Internationale voorbeelden tonen dat bewustwording en medewerking van organisaties tijd vraagt. Het kan handig zijn om van start te gaan met een representatieve steekproef van organisaties. Niet elke telling moet elk type data bevatten. Het is mogelijk om een specifieke bevraging minder frequent te organiseren.

Het verzamelen van gegevens over het profiel van dak- en thuislozen is best gebaseerd op de MPHASIS richtlijnen uit 2009. De beknopte lijst van essentiële variabelen omvat: leeftijd, geslacht, nationaliteit, geboorteland, samenstelling huishouden, accommodatie voorafgaande nacht, tijdsduur (huidige) dakloosheid, redenen laatste periode van dakloosheid. De praktijkwerkers van de verschillende diensten vullen- waar mogelijk samen met de dak- of thuisloze een vragenlijst van 2 pagina's in. Deze meer uitgebreide aanpak betekent meer werk voor de praktijkwerkers maar geeft antwoorden op meer specifieke vragen.

Wanneer?

1 dag net voor/tijdens de winter

Hoe?

Voor residentiële opvangcentra, crisisopvangcentra, nachtopvang, OCMW doorgangswoningen: aan de hand van een vragenlijst op basis van nationale en internationale ervaringen verzamelen praktijkwerkers en diensten gegevens over en zoveel mogelijk samen met de gebruikers van deze diensten (MPHASIS 2009).

Een bijkomende telling van personen die buiten slapen is vooral nuttig in grotere steden. In een kleinere stad kan dit door middel van een bevraging bij straathoekwerkers en praktijkwerkers uit laagdrempelige diensten. De vijf grootste steden kunnen opteren om een telling te organiseren samen met diensten en vrijwilligers (zoals in Brussel). Buitenslapers tellen gebeurt best in de late avond en gedurende een korte tijdspanne om dubbeltellingen te vermijden.

Bij een telling kan je dubbeltellingen vermijden door gebruik te maken van een unieke cliëntcode gebaseerd op naam en geboortedatum (zie Brussels voorbeeld in CCRS).

Wie?

Praktijkwerkers vullen de vragenlijst in. Zij beoordelen of het mogelijk is om dit samen met de dak- of thuisloze te doen.

Coördinatie?

Het Interfederaal Steunpunt Armoedebestrijding in samenwerking met een onderzoeksteam.

Jaarlijkse statistieken

Jaarlijkse statistieken over het referentieadres

Momenteel zijn er enkel cijfers beschikbaar over het aantal dak- en thuisloze personen met een referentieadres bij het OCMW. Hiervoor moeten de gegevens van het rijksregister gelinkt worden aan een lijst met OCMW adressen, een oefening die al werd gemaakt door de POD MI.

Ondertussen kan men de eerste stappen zetten om de registratie van het referentieadres te verbeteren en de reden van aanvraag (vb. dakloosheid) toe te voegen in het rijksregister. Door deze kleine aanpassing zal het mogelijk zijn om een onderscheid te maken tussen dak- en thuislozen met een referentieadres bij een privépersoon of bij het OCMW.

Vier types data zijn mogelijk: (1) totaal aantal personen met een referentieadres op een bepaald moment, (2) jaarlijks aantal referentieadressen, (3) duur van een referentieadres en (4) trajecten van personen met een referentieadres door te linken met de KSZ.

Een beperking van deze indicator is dat het vooral de lokale beleidspraktijk weerspiegelt. Zoals al werd aangetoond in het Interfederaal armoederapport 2016-2017, zijn de richtlijnen rond de toekenning van het referentieadres onduidelijk en worden de voorwaarden vrij geïnterpreteerd op lokaal niveau. Een nieuwe omzendbrief is nodig om duidelijkheid te brengen omtrent de voorwaarden voor dak- en thuislozen tot het verkrijgen van een referentieadres bij het OCMW. Het aantal weigeringen registeren zal bovendien de validiteit van deze indicator doen toenemen.

Jaarlijkse statistieken huisvestingsmoeilijkheden (EU SILC)

De nieuwe EU SILC module omtrent huisvestingsmoeilijkheden zal in 2018 een eerste zicht geven op problemen bij huisvesting en dak- en thuisloosheid in België. Een jaarlijkse verzameling van deze cijfers laat toe Belgische trends te vergelijken doorheen de tijd en België af te zetten tegen andere Europese landen. We bevelen aan om deze module rond huisvestingsmoeilijkheden jaarlijks of tweejaarlijks op te nemen in de EU SILC bevraging.

Jaarlijkse statistieken betaalbaarheid huisvesting (EU SILC)

Data omtrent betaalbaarheid van huisvesting zijn beschikbaar en geven informatie over het aantal personen die moeite hebben om de eindjes aan elkaar te knopen. Het is een cruciale indicator voor de preventie van dak- en thuisloosheid. De data zijn jaarlijks beschikbaar via de EU SILC bevraging. Zij bepalen als Europees niveau het percentage van de populatie in huishoudens waarin de totale huisvestingskost meer dan 40% van het beschikbare inkomen bedraagt.

Jaarlijkse statistieken gerechtelijke uithuiszetting

Preventie van dak- en thuisloosheid is een nationale en Europese doelstelling. In de nabije toekomst is het mogelijk om jaarlijkse cijfers te publiceren over het aantal gerechtelijke uithuiszettingen bij de vredegerichten (ETHOS 9).

Jaarlijkse statistieken over wachtlijsten sociale huisvesting

Het aantal personen op de wachtlijst van sociale huisvesting (SHM en SVK) is een goede indicator van het aandeel kwetsbare mensen en de betaalbaarheid van huisvesting. Momenteel is het mogelijk om zich in te schrijven op verschillende wachtlijsten van SHM. Het samenvoegen van huidige wachtlijsten leidt onherroepelijk tot dubbeltellingen. Momenteel heeft enkel de regio Brussel een gemeenschappelijke wachtlijst. In Vlaanderen bestaat deze gemeenschappelijke wachtlijst enkel voor de sociale verhuurkantoren. Deze bevat informatie over de woonsituatie van de kandidaat-huurder.

Start integratie ETHOS Light in de registratiesystemen

ETHOS Light is heel nuttig gebleken voor het beschrijven van de woonsituatie van dak- en thuisloze cliënten. Om tot vergelijkbare cijfers te kunnen komen tussen diensten, organisaties en regio's, is het nodig om dit gemeenschappelijke kader te gebruiken om dak- en thuisloosheid te meten. ETHOS Light is niet enkel gepast om de voorafgaande woonsituatie te beschrijven van cliënten in nachtopvang en residentiële opvangcentra maar eveneens om dak- en thuislozen te identificeren in algemene sociale diensten zoals het OCMW. Bovendien is het eveneens nuttig als ook naburige sectoren zoals het RIZIV en RVA gebruik maken van ETHOS Light voor het registreren van de woonsituatie van hun cliënten.

Start aanpassingen datasets voor capture-recapture

We identificeerden drie datasets die tegen een lage kost combineerbaar zijn om algemene jaarlijkse cijfers te leveren over het aantal dak- en thuislozen: het referentieadres, NovaPrima, en de Treatment Demand Indicator. Momenteel maken belangrijke beperkingen het gebruik van de capture-recapture methode onmogelijk. Aanpassingen zijn noodzakelijk zoals een beschrijving van de woonsituatie volgens ETHOS (Light) en gegevens over de instroom en uitstroom uit dak- en thuisloosheid. Voor een gedetailleerde discussie hierover, zie Schepers & Nicaise (2018).

Herhaal SILC CUT op geregelde tijdsintervallen

SILC-CUT werd in 2010 uitgevoerd als een 'satelliet survey' van EU SILC voor specifieke uitgesloten groepen in België waaronder dak- en thuislozen. De studie geeft harde cijfers en aanvullende informatie. Deze is bruikbaar voor de vergelijkbaarheid onderling, met de rest van de bevolking en op EU-niveau. Doordat deze specifieke bevraging een veeleisende onderneming is, is het aangeraden deze enkel op geregelde tijdsintervallen te herhalen.

Bijlagen**ETHOS**

		Operationele categorie		Leefsituatie
Dakloos	1	In openbare ruimte leven (geen vaste verblijfplaats)	1.1	Openbare ruimte of open lucht
	2	Mensen in nachtopvang	2.1	Laagdrempelige opvang (direct toegankelijk)
Thuisloos	3	Mensen in opvang voor thuislozen	3.1	Opvangcentrum halflange termijn
			3.2	Tijdelijke huisvesting
			3.3	Huisvesting als overbruggingsperiode
	4	Mensen in vrouwenopvang	4.1	Vluchthuizen, vrouwenopvang
	5	Mensen in opvang voor asielzoekers en immigranten	5.1	Asielzoekerscentrum
			5.2	Pensioen voor seizoenarbeiders
	6	Mensen die binnenkort uit een instelling komen	6.1	Penitentiaire inrichting
			6.2	Medische instellingen
			6.3	Jeugdinstellingen
	7	Begeleid wonen	7.1	Zorgwonen voor oudere daklozen
7.2			Begeleid wonen voor mensen die dakloos zijn geweest	
Instabiele huisvesting	8	Mensen zonder huurcontract	8.1	Tijdelijk bij familie of vrienden
			8.2	Zonder formeel huurcontract
			8.3	Illegale bezetting van terrein
	9	Mensen die uit hun huis worden gezet	9.1	Uitgevoerd dwangbevel (huurhuis)
			9.2	Terugname bevel (koophuis)
10	Mensen die leven onder dreiging van huiselijk/familiaal geweld	10.1	Gemeld bij politie	
Ontoereikende	11	Mensen in tijdelijke/niet conventionele woningen	11.1	Camper/caravan
			11.2	Niet conventionele woonruimte
			11.3	Tijdelijke aard
	12	Mensen in ongeschikte huisvesting	12.1	Woning ongeschikt voor bewoning
13	Mensen die wonen in een extreem overbevolkt gebouw	13.1	Hoogste nationale norm van overbevolking	

ETHOS Light

Operationele categorie	Definitie/leefsituatie
1 In openbare ruimte	Leven in de publieke ruimte
2 In noodopvang	Laagdrempelige en kortdurende opvang
3 In opvang voor thuislozen	Opvangcentra en tijdelijke huisvesting Duur < 1 jaar
4 Instellingverlaters	Langer moeten verblijven in zorg; Gevangenis verlaten zonder woonoplossing
5 In niet-conventionele ruimte	Wonen in tent, caravan, hut, garage, kraakpand ... door gebrek aan huisvesting
6 Bij familie/vrienden	Inwonen door gebrek aan huisvesting
